

zomer/herfst 2019

***Ratelaar** 149*

NATUURVERENIGING IJSSELDDELTA

Colofon:

"Ratelaar" is een
uitgave van
Natuurvereniging
IJSSSELDELTA

Redactieadres:

Hondsdrif 3
8265 DX Kampen
T: 038-3323850
E: kees.lapwing@hetnet.nl
I: [http://
natuurverenigingijsseldelta.nl](http://natuurverenigingijsseldelta.nl)

Redactie:

Kees de Kievid [eindredacteur]
Henk Dorgelo
Herman Koek

Omslagfoto:

Gele lis (Kees de Kievid)

Vormgeving:

Kees de Kievid

© IJsseldelta. Overnamen uitsluitend
na toestemming van de redactie

Van de redactie

Van onze beroemde nummer 14, Johan Cruyff, worden nogal eens rake uitspraken geciteerd. Ik ga dat nu ook maar eens doen: "Elk nadeel heb z'n voordeel". Wat is in mijn geval dan het nadeel? Wel, zoals u ziet, is dit nummer van de Ratelaar slechts 24 pagina's dik. Normaal verwacht u er 28. Helaas waren niet alle verslagen van de excursies van zowel de Vogelwerkgroep als de Plantenwerkgroep tijdig klaar om opgenomen te worden. Werkdruk, vakanties en zo meer gooiden roet in het eten. Voordeel daarbij is dat de ontstane ruimte gedeeltelijk gevuld kon worden met het prachtige artikel over de zeearenden, geschreven en beschikbaar gesteld door Martijn de Jonge, waarvoor op deze plaats nog een hartelijk dank! Een tweede voordeel is behaald door de lagere kosten van dit nummer; een besparing die onze penningmeester volmondig zal toejuichen.

Toch is het zo dat veel lezers van de Ratelaar grote waardering hebben voor de verslagen van de excursies. De redactie hoopt dan ook in het volgende nummer een inhaalslag te kunnen plegen.

Ook dank aan Anton Wielink die u het derde deel van het verslag van zijn prachtige reis naar Kenia presenteert.

Na de zeer geslaagde introductie van onze "hofdichter" Hans Houkema, treft u een vervolg aan: een gedicht over de uil, met rake achtergronden.

Kees de Kievid [eindredacteur] •

Inhoud # 149

September 2019

Van de redactie 02

Van de voorzitter 03

Vogelcursus 04

Excursieprogramma VWG 06

Verslag excursie Zalkerbos PWG 07

De Nederlandse zeearend 09

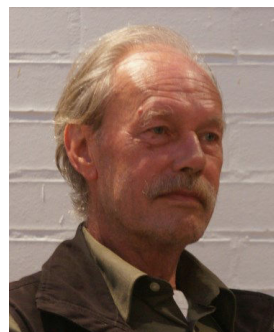
Reisverslag Kenia deel 3 14

Ode aan de uil 19

"uilenvrienden" 20

Nieuwe vogelboeken 21

Verenigingspagina 23

Van de voorzitter

Herman Koek

Een paar maanden geleden heb ik mijn kleinkinderen een ANWB-veldgids cadeau gedaan om hun interesse voor de natuur te bevorderen. Zo kunnen ze in de gids opzoeken én benoemen wat ze in hun eigen omgeving aan vlinders, planten, libellen, paddenstoelen vinden/waarnemen. Enkele weken terug staan wij met onze caravan in de omgeving van Zuidlaren en mogen ze een nachtje komen logeren. Natuurlijk hebben ze hun gids meegenomen want ze willen met opa samen de Drentse bossen in!

Zo gezegd, zo gedaan. Met een beetje hulp kunnen ze de meeste planten, vlinders en insecten wel op naam brengen. En ze vinden het machtig interessant. Zo dwalen we door het bos en komen uit bij een hunebed. Dit hunebed is een speelobject geworden voor kinderen uit een vakantiedagopvang in de buurt die hier met paard en wagen naar toe zijn gekomen. Aan de hand van het infobord probeer ik mijn kleinkinderen uit te leggen wat een hunebed is, dat een grafmonument is en dat het niet gepast is om op een grafmonument te klimmen en te klauteren. Maar bij het zien van al die klauterende en spelende kinderen was mijn uitleg en het verzoek op het infobord al weer heel snel vergeten. Ik mocht intussen op de veldgids passen. Aan het einde van onze wandeling hebben we, voordat we in de auto stapt, bij elkaar een tekeninspectie gehouden omdat de Drentse bossen er om bekend staan dat er veel teken zijn. In verband met de warmte hebben we allemaal een korte broek aan en de teken zijn zo gelukkig gemakkelijk te vinden. We vinden er totaal een stuk of 8. Veel mensen durven zelf of met hun kinderen het bos niet meer in omdat ze bang zijn om een tekenbeet op te lopen. Terwijl we elkaar aan het controleren zijn komt een ouder echtpaar langs fietsen die vlak bij ons stopten om iets te drinken. Toen zij in de gaten hadden dat we bij elkaar op tekenjacht waren wilde ze eigenlijk meteen rechtsomkeert maken het bos uit. Ze hadden gehoord dat teken uit de bomen op hen zouden kunnen vallen.

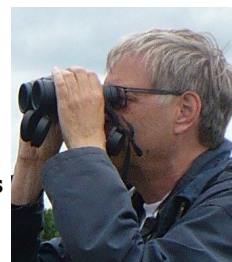
Mijn kleinkinderen heb ik uitgelegd waarom ze goed moeten controleren en wat de ziekte van Lyme is en hoe die meestal te herkennen is. En heb er ook maar bij verteld dat teken echt niet uit de bomen komen vallen en dat je niet alleen in bossen teken op kunt lopen. Als je op de paden blijft lopen of fietsen is de kans klein. Maar toch is het altijd zaak jezelf en de ander goed te inspecteren.

's Avonds voor het naar bed gaan hebben we weer een tekeninspectie rondje gedaan en jawel toch nog eentje die bij kleinzoonlief tussen de tenen was gekropen en nog eentje in mijn bovenbeen.

De kans dat u als natuurliefhebber een tekenbeet oploopt is reëel. Kijk maar eens op www.tekenradar.nl. U vindt hier ook heel veel nuttige informatie.

Maar laat u er niet van weerhouden om het bos in te gaan om en te genieten van de natuur.

En.... voor u weer in de auto stapt, inspecteer elkaar goed. Maak er een wedstrijdje van en doe dat 's avonds voor het slapen gaan nog eens. Blijf alert. •

Na de succesvolle vogelcursus in 2018 heeft de vogelwerkgroep ook het afgelopen voorjaar een cursus in herkennen van vogels gegeven die bedoeld was voor mensen die nog een beginner hierin waren.

Nadat we aankondigingen in verschillende bladen hadden gezet en flyers op diverse locaties hadden opgehangen liep de inschrijving vlot en konden we 18 cursisten verwelkomen. De opzet was: vier theorieavonden met daarbij een aantal excursies.

De theorie avonden werden gehouden op de Hooizolder waar we nu de beschikking hadden over een goede beamer en goede geluidsapparatuur zodat we mooie beelden konden laten zien en konden oefenen met het herkennen van geluiden.

Daarbij zorgde Hans Rensen voor koffie en fris.

Heel fijn was dat een flink aantal leden van de vogelwerkgroep een bijdrage wilden leveren. De volgende mensen hebben een gedeelte van de cursus met hun bijdrage gevuld:

- Nico Goosen
- Oscar de Pauw
- Onno Drenth
- Herman Harder
- Henk de Vos
- Gijs de Bree
- Marc van de Kolk
- Wim Bear
- Yvonne Rabe

Allemaal vertelden ze over hun passie om vogels te beschermen en te bekijken. De leeftijd van de cursisten varieerde van jong tot oud.. Omdat we dachten dat een cursus voor beginnende vogelaars het meeste deelnemers zou trekken hebben we ons daarop gericht, maar al gauw bleek dat er onder de cursisten al veel kennis en ervaring zat.

Onderwerpen die we behandeld hebben zijn:

- **Biologie van de vogel**
- **Vogeltrek**
- **Vogels van diverse biotopen zoals rietland, weide, bossen**
- **Roofvogels**
- **Vogelgeluiden**
- **Vogelen met digitale middelen**
- **Vogels en agrarisch natuurbeheer**

Appelvink

Excursies

Maar belangrijker nog dan de theorieavonden waren natuurlijk de excursies die we samen gemaakt hebben.

We begonnen op een zaterdagochtend in het park van Kampen en eindigden met een bezoek aan het vogelringstation De Glinde bij de Kamperhoek.

Daartussen in gingen we naar Roggebotzand en de polder Arkemheen bij Nijkerk.

Gedurende de cursusperiode was de overgang van het winterseizoen naar voorjaar goed te volgen. De waarneming van alleen de wintervogels in maart naar het waarnemen van de aankomst van de zomervogels in april. >

Bij de **ochtend excursie in het plantsoen** volgden we de route die Onno Drenth regelmatig loopt op zijn inventarisaties daar. We telden de roekennesten en zagen en hoorden de boomklevers en zagen de Canadese ganzen die daar steeds talrijker worden.

De **ochtend excursie naar polder Arkemheen en delta Schuitembeek** bij Nijkerk was vooral gericht op het zien van de weidevogels, de Kievit en grutto, tureluur en watersnip in de polder maar ook op eenden soorten in het **Nuldernauw**.

Twee weken later bezochten we in de ochtend het **Roggebotzand en het Roggebotveld**. Hier doen Oscar, Herman, Onno en Nico regelmatig broedvogelinventarisaties voor SOVON. Veel voorjaarsvogels waren terug, we zagen blauwborst, rietzanger en tjiftjaf. Verder zwartkop en fitis en veel grote bonte spechten.

Het bezoek aan het **Vogelringstation** was voor de cursisten een verrassing. We werden enthousiast ontvangen en hoorden de achtergronden en het doel van het ringen. We konden allerlei zangvogels van dichtbij bekijken en op de foto vastleggen. Zagen de details van de prachtige kleuren van het blauwborstje, de gewone vink en de appelvink, staartmezen, gele kwikstaart en kleine karekiet.

Insecten onderkomen bij het ringstation

Via het evaluatieformulier dat de cursisten konden invullen, kregen de organisatoren de informatie dat iedereen de cursus erg gewaardeerd heeft. Een aantal cursisten raakte tijdens de cursus al zo enthousiast dat ze zelf naar vogels gingen kijken en daarover vertelden.

Ook is de natuurvereniging weer een aantal leden rijker.

De Vogelwerkgroep heeft dan ook het plan om in ieder geval hier een vervolg aan te geven. •

Excursie Programma Vogelwerkgroep 2e halfjaar 2019

Zaterdag 21 september 2019 Ochtend fiets excursie Reevediep

Vertrek 07:30 uur aan de Kamper kant van de Nieuwenbrug over het Reevediep
Terugkomst bij de Nieuwenbrug ca 11:30 uur
Excursieleider: Henk de Vos Telefoonnummers 06-30157915 of 038-3324758
Graag uiterlijk de donderdagavond voor de excursie aanmelden.

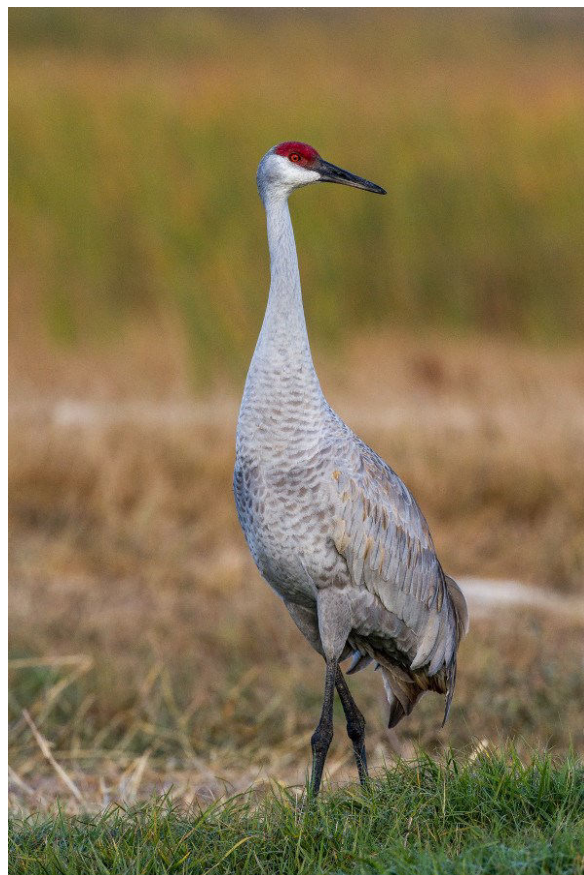

Zaterdag 05 oktober 2019 Ochtend excursie Vogelringstation de Glinde Kamperhoek

Vertrek 08:00 uur van Burgemeester Berghuisplein Kampen
Terugkomst in Kampen ca 12:00 uur
Excursieleider: Oscar de Pauw, Telefoonnummers 06-13750331 of 0321-382873
I.v.m. carpooling uiterlijk de donderdagavond voor de excursie aanmelden.
Meerijden en bijdrage voor het ringstation kost € 6,00, bij vertrek te voldoen aan de excursieleider.

Zaterdag 26 oktober 2019 Dagexcursie Diepholz Duitsland Kraanvogels,

[Mogelijke uitwijk wegens weer of latere aankomst kraanvogels naar 1 week later.]
Vertrek 06:00 uur van Burgemeester Berghuisplein Kampen, terugkomst in Kampen ca 22.00 uur
Paspoort of identiteitsbewijs verplicht mee te nemen.
Excursieleiders: Marc van der Kolk, Nico Goosen en Oscar de Pauw
Aanmelden bij Nico Goosen Telefoonnummer 06-23778880 of 038-3329008
I.v.m. carpooling uiterlijk de donderdagavond voor de excursie aanmelden.
Meerijden kost € 20.00, bij vertrek te voldoen aan een van de excursieleiders.
Nadere informatie volgt via de digitale nieuwsbrief en de website.

Zaterdag 09 november 2019 Overijsselse Vogelaarsdag

Locatie: Camping de Zandstuwe, Grote Belterweg 3, 7794 RA Rheeze (Hardenberg)
Nadere informatie volgt z.s.m. via de digitale nieuwsbrief en de website.

Zaterdag 30 november 2019 Landelijke SOVONdag

De Reehorst in Ede
Nadere informatie volgt z.s.m. via de digitale nieuwsbrief en de website.

Zaterdag 14 december 2019 Dagexcursie Lauwersmeer Groningen Friesland

Vertrek 07:30 uur van Burgemeester Berghuisplein Kampen
Excursieleider is Anton Wielink Telefoonnummer 038-3321562
I.v.m. carpooling uiterlijk de donderdagavond voor de excursie aanmelden.
Terugkomst in Kampen ca. 17:00 uur.
Meerijden kost € 15.00, bij vertrek te voldoen aan de excursieleider. •

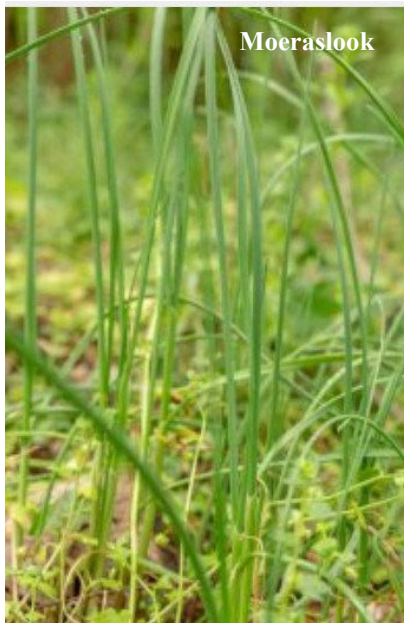
Plantenwerkgroep Verslag

Excursie Zalkerbos 27-4-2019

Tekst: Toos Lodder
Foto's: Gonny Sleurink

Links van het pad: donkere stammen van essenhakhout en een donkere, vrij eentonige ondergroei van Schaafstro, als je goed kijkt zie je een wildwissel door de schaafstro lopen; rechts van het pad veel lichter bos van iepen, ook een enkele es, esdoorns en een heldere ondergroei van afstervend Speenkruid, bloeiend Fluitenkruid, de smalle sprietten van Moeraslook en de brede bijna grasachtige van Slangenlook, bloeiend Look zonder look, de eerste bloeiende Vogelmelk, Vogelmuur en Grote muur: dat is het Zalkerbos in een notendop op een zaterdag eind april. O ja, in beide bermen de voor dit gebied ook

Moeraslook

kenmerkende Gevlekte dovenetel, met veel grotere helder paarse bloemen, dan zijn veel meer voorkomende broertjes en zusjes van de paarse dovenetel.

Met 10 enthousiastelingen bezochten we op ochtend van Koningsdag het Zalkerbos. Op de achtergrond hoorden we nog vaag de klanken van de harmonie van Zalk die Koningsdag daar luister bij zette. Wij lieten ons begeleiden door het drukke gezang van een Tuinfluiter, de klaterende loopjes van Zwartkoppen, het gemiauw van twee Buizerden, volop Tjif Tjaffen, voor degenen met goede oren het geratel van een braamsluiper, een enkele zwaluw en voor ons allemaal het geklepper van ooievaars. >

Slangenlook

Het bos staat ook bekend om zijn vele soorten paddenstoelen. We hadden nota bene een kleine discussie of bollen van oude Reuzenbovisten nu echt oude paddenstoelen waren of verdwaaft schuimrubber in bolle vormen. En iemand vond een mooi geschubde aardster.

Sinds het bos is uitgebreid als compensatie voor de uitdieping van de IJssel, is de jonge aanplant flink hoger geworden. De nieuwe stukken beginnen al wat op bosjes te lijken en de pionierssoorten die we er eerder vonden zijn wel verdwenen. Wel heeft de aanplant die er het laatste bij kwam te lijden gehad van de droge zomer vorig jaar. Ook is er een stuk uiterwaard aan de boszijde van de Veerweg bijgekomen dat een plasdras o.a. voor vogels gebied moet worden. Heel nat was het nu niet, maar we werden getrakteerd op een heerlijke verse Watermunt lucht, toen we langs de randen van een plasje struinden, om de aanwezige zegges te bekijken en het helder groene Pitrus te vergelijken met de veel grijzere Zeegroene rus. Op de hogere delen o.a. Karweivarkenskervel, Kruisdistels en Stijf barbarakruid.

Een groepje ganzen liep parmantig over de zomerdijk te snateren. De diversiteit wordt ook onder ganzen groter: behalve Grauwe ganzen en witte stadsganzen (soepganzen), de veel kleinere Brandganzen en de voor mij nieuwe, Chinese knobbelganzen met een prachtig getekend hals (licht) en nek (donker). En dan nog allerlei mengvormen tussen witte en Chinese ganzen.

Sovon zegt er het volgende over: "De Knobbelgans is zwaarder van bouw dan de wildvorm en heeft een zwarte knobbel op de snavel en een keelflap. Vaak worden waarnemingen van Knobbelganzen verzameld in de categorie 'soepgans' wat niet helemaal terecht is aangezien soepgans strikt genomen verwijst naar alle gedomesticeerde varianten van Grauwe Gans. Knobbelganzen onderscheiden zich van Soepganzen door de zwarte snavel en grote knobbel en het contrast tussen de donkere achterzijde van de nek en de lichte voorzijde. Soms worden ook Knobbelganzen met oranje snavels gezien waarbij we er vanuit mogen gaan dat deze voortkomen uit een Soepgans/Knobbelgans ouderpaar."

De uiterwaard rechts van de Veerweg (als je in de richting van de IJssel loopt) is veel zandiger dan de waard links. De door jarenlange bemesting vruchtbare bovenlaag is er bij de inrichting al natuurgebied vanaf geschrapt. De rechter waard ligt bovendien tegenover de Vreugdenrijkerwaard, een prachtig stroomdal grasland aan de overkant.

Vorig jaar vonden we op de nieuwe waard zo'n 200 verschillende soorten. Die waren gedeeltelijk geholpen door het uitstrooien van maaisel van Kortenoever (tegenover Zutphen). Uiteraard zijn de omstandigheden bij Kortenoever anders dan hier. Het is dus nog de vraag of alles wat we vorig jaar vonden zich blijvend hier gaat vestigen. Het was nu nog te vroeg in het jaar om een inventarisatie te doen. Bovendien heb je toestemming nodig van SBB om het gebied echt door te struinen. Daarom bleven de nu alleen aan de rand en zagen dat de bijzonder Wilde averuit het in ieder geval wel goed doet en zich ook uitbreid.

Toen we rond een uur of 13.15 weer terug waren bij de auto's, ging een aantal van ons huiswaarts, terwijl anderen nagenoten van koffie en thee bij een gastvrij onthaal van één van de deelnemers die aan de Veerweg woont. •

De Nederlandse Zeearend

in 5 jaar tijd van 5 naar 15 paar !

Tekst en foto's: Martijn de Jonge

In 1999 sprak de in Canada wonende Nederlandse vogelaar Dick Dekker zijn verbazing uit over de lage aantallen grote roofvogels in Nederland. Hij was langs de kust van British Columbia gewend dat er tientallen Amerikaanse Zeearenden en slechtvalken profiteerden van de overvloedig aanwezige watervogels en vis. Bij een bezoek 20 jaar terug aan Nederland zag hij duizenden ganzen en eenden zonder dat daar op gejaagd werd. Inmiddels kunnen we stellen dat die situatie sterk veranderd is.

Anno 2019 huisvest Nederland bijna 200 paar slechtvalk en 15 paar Zeearend die profiteren van de vele stadsduiven, miljoenen watervogels en rijke visstand. Toppredators boven aan de voedselketen die hun plek in ons geurbaniseerde land hebben gevonden. Voor de Zeearend geldt dat de populatie in slechts 5 jaar tijd (2014-2019) verdriedubbeld is: van 5 naar 15 paar. Hoe dit verlopen is, in welke gebieden en met welke consequenties wordt in dit artikel beschreven aan de hand van veldwaarnemingen, literatuur en onderzoek. De positieve ontwikkeling van de Nederlandse zeearendpopulatie is grotendeels te danken aan een schoner milieu en intensieve bescherming in de buitenlandse broedgebieden. Hierdoor breidde de soort in de kernpopulaties rond de Oostzee zodanig uit dat er nieuwe gebieden in Europa konden worden gekoloniseerd. Zowel in Nederland als rond de meren in Oost Frankrijk leidde dit tot de permanente vestiging van de Zeearend als broedvogel. Aan het einde van dit artikel staat een lijst met sites waar voor de zeearendliefhebbers alle mogelijke informatie te vinden is over onderzoek, verspreiding en populatieontwikkeling.

Nieuwe vestigingen in Nederland: op het eiland de Dode Hond en bij het Zuidlaarder Meer

De vestiging van een nieuw zeearendpaar verloopt meestal via een vast patroon waarbij er een paar onvolwassen vogels zich jaarrond in een biotoop vestigen. In Duitsland noemen ze dat een 'Verlovingspaar' wat vaak, bij een juiste match, na enkele jaren tot succes leidt. Zo ook langs het Eemmeer waar vogelaars en fotografen vanaf 2016 een toenemend aantal waarnemingen van een bijna volwassen zeearendpaar registreerden. De vogels bleken een grote belangstelling voor recreatie eiland de Dode Hond te hebben wat grenst aan een uitgestrekt afgesloten Natura-2000 zone met veel potentiële prooi. De Dode Hond stond echter ook op de nominatie om verder als watersport hotspot ontwikkeld te worden in het kader van het plan 'Gastvrije Meren'. Dankzij nauwkeurig monitoren van dit paar door Vogel Werkgroep Gooi (VWG) en goed overleg met Staatsbosbeheer kon de uitvoering van deze plannen worden voorkomen. Intensieve verblijfsrecreatie op het eiland zou funest zijn geweest voor de kwetsbare eilandavifauna waarbij het zeearendpaar letterlijk het grootste slachtoffer zou worden. Dat dit eerste paar voor de provincie Noord-Holland in 2018 succesvol was met 1 groot gebracht jong was voor de natuurbescherming een geschenk uit de hemel. >

Zeearend jaagt op karpers bij laag water, Harderbroek. 22 juni 2017

Opmerkelijk is dat bijna alle zeearendhabitat in ons land door menselijk handelen is ontstaan, vaak na waterrampen. In 1995 werden duizenden mensen uit het rivierengebied geëvacueerd vanwege het hoge water en in 1998 stroomde de stad Groningen bijna onder. Dit leidde tot extra stroom- en waterbergingsgebied in de Biesbosch waar de polders van Noordwaard, Hardenhoek en Tongplaat onder water werden gezet door instroom van de nabije rivieren. Hierdoor ontstonden ondiepe visrijke wetlands met duizenden eenden en ganzen, een waar zeearenddorado. Onder Groningen gebeurde hetzelfde rond het Zuidlaarder Meer waar in 2017 het eerste zeearendpaar 1 jong groot bracht, in 2018 werden dat er zelfs 2. Goed beschouwd is het hele IJsselmeer met Randmeren door aanleg van de Afsluitdijk in 1933 een gebied met seizoensgebonden tij geworden waar de waterstand vooral fluctueert met de aan- en afvoer van rivierwater en onder invloed van de windrichting. Dit landschap vertoont grote overeenkomsten met de brongebieden van de Europese zeearendpopulatie rond de Oostzee. Het verbaast dan ook niet dat de eerste in Nederland gevestigde vogels uit die regio afkomstig zijn.

Nestbomen en broedplaatsen

In Duitsland, Polen en Zweden broedde tot 25 jaar terug de Zeearend meestal op afgelegen en moeilijk bereikbare plaatsen. Diep in een oud bos werd er in een oude vliegden of beuk een nest gebouwd wat vaak tientallen jaren mee ging. Toen in 1998 bij Wismar aan de Oostzee een paar vlak bij de stad in een populier zich vestigde was dat groot nieuws. In die tijd werden ook de eerste populierennesten vanuit Polen gemeld. Wat voor deze landen een noviteit was, is in Nederland meteen de regel geworden. Praktisch alle arendparen zitten aan de rand van een bos, op een eiland of in een alleenstaande boom. Vaak is dat een populier maar soms ook een wilg van bedenkelijke kwaliteit. Er gaan daardoor met een zekere regelmaat broedsels verloren, dat was het geval in Lauwersmeer, Vogeleiland en de Oostvaardersplassen. In dat laatste gebied verloren de arenden voorjaar 2018 de beide jongen toen hun nest half uit een brakke wilg woei en hun kroost te pletter viel. In de Lauwersmeer maakte een vallende tak een einde aan broedseizoen 2014 terwijl op het Vogeleiland in 2010 het nest de boom uitwoei. In Nederland is het klimaat ruiger dan in de bekende broedgebieden rond de Oostzee terwijl het broeden in boomsoorten met zacht hout de risico's aanmerkelijk vergroten. Daarbij is het belangrijk dat de Zeearenden de goede plek van een boom kiezen voor hun nest: het liefst in een gezonde vork van 4-5 takken tegen de stam. Nesten verven de stam in de takken zijn een sollicitatie voor een broedseizoen >

Aantallen broedparen Zeearenden en nakomelingen t/m 2018 (versie 1.2 15/8/18)																									
		Totaal t/m 2018	73	cumulatief																					
				aantal/jaar	1	2	4	5	6	9	15	22	29	38	44	58	73	73							
				jaar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Gemiddeld						
1	Oostvaardersplassen	Friesland	19		1	1	2	1	1	2	1	3	3	2	1	2	0		1,5						
2	Lauwersmeer	Friesland	9						1	1	2	0	0	1	2	2		1,1							
3	IJsselmonding/R&Z	Overijssel	8								2	1	0	2	0	2	1	1,1							
4	Brabantse Biesbosch	Brabant	11								2	2	2	3	0	0	2	1,6							
5	Dortse Biesbosch	Zuid-Holland	3										2	1	2	2	2	1,8							
6	Zwarte meer	Overijssel	5											1	2	2	0	1,3							
7	Spijk-Bromberger (Biddinghuizen)/Veeuwemeer	Flevoland	4													2	2	2,0							
8	Alde Feanen	Friesland	3													1	2	1,5							
9	Koodum/Floresen	Friesland	0													0	0	0,0							
10	Zuidlaardermeer	Groningen	3													1	2	1,5							
11	Tingemeten/Hellegatsplaten	Zuid-Holland	0													0	0	0,0							
12	Sammele (eiland 'De dode Hond')	Noord-Holland	1														1	1,0							
13	Noord Veluwe (Terrein Defensie)	Gelderland	0													0	0	0,0							
14	Volleraai/Slikken van de Heen	Zeeeland	1														1	1,0							
15	Wijhe/Oist (langs IJssel)	Overijssel	0														0	0							
16																									
				Aantal nesten	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019							
				Aantal nesten met jong(en)	1	1	1	1	1	2	4	4	3	5	4	8	9	0							

Overzicht Nederlandse broedparen opgesteld uit diverse bronnen door Peter Heidemann op Fb.

zonder nakomelingen. Er is zover bekend in Nederland maar 1 geval van een klassieke nestkeuze in een afgelegen gebied. Dat vond plaats op de Noord Veluwe waar een paar in 2017 in een voor het publiek gesloten Defensie terrein nestelde. Hun nest bevond zich hoog in een oude vliegender maar bleef tot nu toe zonder succes. Op verschillende plaatsen in Nederland zijn kunstnesten voor Zeearenden gebouwd, dat leidde in 2018 tot het eerste succes op de Slikken van de Heen in Zeeland. Daar bracht een nieuw paar 1 jong groot. Dit betekende het eerste broedgeval voor de Zeearend in Zeeland. Gezien de slechte staat van de door Watermertziekte en grote grazers geplaagde wilgen in de Oostvaardersplassen zou een kunstnest hier mogelijk ook uitkomst bieden. Zeker als er een fraaie schuilhut bij geplaatst wordt.

Bescherming voor de Nederlandse Zeearenden

In Nederland vestigde het eerste zeearendpaar zich in de kern van de Oostvaardersplassen in 2004, hetgeen leidde in 2006 tot de eerste in Nederland geboren Zeearend. Dit paar zat in een luxe positie van een totaal afgesloten gebied met het natje en droogje naast de deur. In het voorjaar grauwe ganzenpullen, in de zomer vis en gevogelte en daarna desgewenst een grote grazer of een trekvogel. Ook de daarna gesettelde paren in Lauwersmeer, IJsseldelta en Biesbosch hadden nog een zee aan ruimte. Vanaf 2012 werd het moeilijker toen in het Roggebotzand het paar uit de IJsseldelta een nest ging bouwen. Dit voor publiek toegankelijke bos werd deels afgesloten, hetgeen ook met andere soortgelijke nieuwe broedgebieden gebeurde. Er dient steeds fors gepolderd te worden om de bosbouw- en recreatiebelangen te laten samengaan met het succesvol broeden van de Zeearend. In dat opzicht hebben de Oostzeelanden het makkelijk: daar is genoeg ruimte om jaarrond het nest te beschermen. Meestal wordt in het broedseizoen 1 kilometer aangehouden en daarbuiten 300 meter. Gebieden waar zich gebruikte nesten bevinden blijven minstens 3 jaar na laatste broedpoging vrij van recreatie. Bosbouw en andere activiteiten. In Nederland bevinden verschillende nesten zich op minder dan 300 meter van openbare weg of vaarwater. Er zal per geval moeten worden gekeken naar de maatregelen, soms is het goed om zoals in de IJsseldelta krekken af te sluiten waardoor je hengelbootjes buiten de deur kunt houden. Desondanks zullen de Zeearenden er ook aan moeten wennen dat ze in ons land een mooie, maar erg dicht bevolkte, biotoop bewonen.

Bedreigingen in binnen- en buitenland

In Duitsland blijkt, bij niet-natuurlijke doodsoorzaken, loodvergiftiging bovenaan te staan naast botsingen met treinen en crashes op windmolens. Bij 'natuurlijke' doodsoorzaken worden territoriumgevechten, infecties en Vogelgriep genoemd. Voor Nederland ligt dat anders omdat hier niet met lood mag worden gejaagd en er nauwelijks aanvaringen met windmolens bekend zijn. In de provincie Flevoland stonden volgens het CBS eind 2017 2700 windmolens, er zijn uit deze provincie slechts 2 dodelijke ongevallen met Zeearenden als slachtoffer bekend: in 2008 en 2018. Mogelijk komt dat doordat de meeste molens in agrarische steppes staan die voor de Zeearend weinig interessant als jachtgebied zijn. Vergiftiging is

Onderzoeker Hugh Jansman bekijkt in Friesland geschoten zeearend. Wageningen. 16-12-2016

bij ons wel een bedreiging: 2 zieke onvolwassen arenden werden in de Delta gevonden en weer opgelapt, dat gebeurde in 2013 en 2016. In 2007 was een andere onvolwassen arend minder fortuinlijk in de Groningse Carel Coenraadpolder. Deze vogel werd dood aangetroffen op een akker bij een met vergif geprepareerde dode Houtduif. Een apart geval was de onvolwassen (2e Kalenderjaar) Zeearend die in december 2016 in de Lindevallei bij het Friese Wolvega werd gevonden. Sectie op deze vogel werd door Hugh Jansman in Wageningen verricht, hij bleek gaten van hagel in zijn vleugel te hebben. Volgens Jansman was >

de vogel vanaf korte afstand geraakt, hij schatte op ongeveer 30 meter. Dat is ver beneden de gangbare vluchtafstand wat mogelijk lag aan het feit dat deze vogel met Vogelgriep van de hoog pathogene variant H5N8 besmet bleek. Om die reden is het kadaver uiteindelijk vernietigd. In Noord Duitsland overleden in de winter van 2016-2017 minstens 15 Zeearenden aan deze zeer besmettelijk vorm van Vogelgriep. Buiten bekende doodsoorzaken worden er in het veld ook Zeearenden gevonden waarvan de doodsoorzaak niet meer is vast te stellen. Dat is de realiteit van een uitdijende populatie in een dicht bevolgd land. Het huidige aantal volwassen Zeearenden in Nederland schommelt tussen de 35 en 40 vogels. Met zo'n 50-60 onvolwassen rondhangende arenden zal de huidige in Nederland aanwezige populatie begin 2019 zo rond de 100 vogels tellen.

Zeearenden waarnemen in Flevoland: de Randmeren zijn in trek

Zeearendpaar op nest. Biddinhuizen, 29 januari 2019

25 jaar terug kostte het urenlang blauwbekken langs de Oostvaardersplassen om een kans te hebben op een meestal onvolwassen Zeearend in de kijker. Nu de Zeearend in en om Flevoland met minstens 5 paar is vertegenwoordigd kun je ze jaarrond zien, soms zelfs boven Almere-centrum. Los van de Oostvaardersplassen begint zich langs de Randmeren een hele band van zeearendnesten te vormen. Vanaf de Dode Hond volgt Biddinghuizen waarna er bij Elburg een territorium van Noord Veluwe Zeearenden is gevestigd. Daarna doemt de IJsseldeltto op waar de arenden afwisselend het Roggebotzand of een lokaal eiland in het gebied bewonen. Het Zwarte Meer herbergt op het Vogeleiland al weer 10 jaar een territorium waar met wisselend succes wordt gebroed. Vanaf bijna alle Randmeerdijken heb je tegenwoordig kans op Zeearenden, de Vossemeerdijk bij Dronten is

een topper vanwege mooi licht, goed zicht en weinig verkeer. Op het Kampereiland geeft vogelkijpnt Jan Nap de mogelijkheid om vanaf 1 kilometer afstand het zeearendnest te bekijken. goede scope is een aanrader. Uiteraard geven de Oostvaardersplassen mooie mogelijkheden, de Zeearenden worden steeds meer langs de randen gezien bij de Grote Praambult en het Jan van den Boschpad. Een andere mooie optie is de hut in de Lepelaarplassen waar vaak onvolwassen vogels pleisteren. In 2011 zat hier de hele zomer een vogel die in 2010 in de Oostvaardersplassen uit het ei gekropen was. Deze arend had de gewoonte binnenkomende aalscholvers te verzuipen om vervolgens de vis uit hun krop te verorberen. Een mooi voorbeeld van kleptoparasitisme in de praktijk!

Toekomst voor de Nederlandse Zeearenden

Met de huidige toename van 10 paar in 5 jaar is het plafond nog lang niet bereikt. Markizaatsmeer en Zeeuwse Delta lijken in het Zuiden mooie plekken terwijl centraal in Nederland Naardermeer-Ankeveen en de Grote Rivieren in beeld komen. Noordelijker lijken Weerribben-Wieden, Robbenoordbos in de Kop van Noord Holland en mogelijk Texel tot de vestigingsmogelijkheden te behoren. Biomassa in de vorm van vis en gevogelte zijn er ruim aanwezig, nestbomen zijn in deze gebieden eveneens beschikbaar. Wel zal de vestiging van een paar Zeearenden ingrijpende gevolgen hebben voor de overige vogels. In de Oostvaardersplassen lijkt er binnen straal van 1 kilometer rond het nest een 'No-Go'zone te ontstaan voor broedende reigers.

Aalscholvers en moerasvogels. Aangezien de Zeearenden meestal in de winter met de nestbouw starten worden ze soms verrast door de toenemende recreatie in voorjaar en zomer Met goed beheer, vooral door overleg, zal dit in de meeste gevallen in goede banen kunnen worden geleid. De succesvolle recente vestiging op de Dode Hond is hier een mooi voorbeeld van. Bedreigingen zijn en blijven de waterkwaliteit van de Grote Rivieren, de vele windmolens en incidentele vervolging. Daarnaast vormen grootschalige uitbraken van Vogelgriep langs de Randmeren in Flevoland en Gelderland een potentieel risico. Los >

daarvan lijken 20-25 paar nestelende Zeearenden voor Nederland in 2025 een reëel vooruitzicht. Het is goed dat de nieuwe Werkgroep Zeearenden Nederland zich inzet om, los van de terreinbeheerders, de populatie te monitoren door ringonderzoek, tellingen en bescherming.

Schrijver dezes: Martijn de Jonge Onafhankelijk fotograaf, publicist en vogelreisleider naar o.a. Polen. Spanje en Gambia. In de IJsseldelta organiseert hij vanuit Schokkerhoven zeearendtochten per boot om mensen van dichtbij kennis te laten maken met het leven van de Nederlandse Zeearenden.

Interessante websites

www.facebook.com/groups/580299215395188FB-groep met veel actuele plaatjes en praatjes, een aanrader voor leuke anekdotes, mooie foto's en spannende video's.

www.werkgroepzeearend.nl. In 2017 werd de Werkgroep Zeearend Nederland opgericht door fanatieke zeearendonderzoekers en ringers. Veel recente info over ringen en populatie.

www.werkgroeproofvogels.nl Site van de Roofvogelwerkgroep waar je de Takkeling kunt downloaden, vanaf 2006 kun je de vestiging van de Zeearend in Nederland volgen. www.vwggooi.nl/index.php/2-algemeen/369-zeearend-broedt-in-het-gooi. Het geweldige verhaal over hoe de vestiging van het eerste paar Zeearenden van Noord Holland maar net goed liep.

www.projektgruppeseeadlerschutz.de. Beste zeearends site met alle informatie over ringen bedreigingen en ontwikkelingen van de Duitse en de in omringende landen levende Zeearenden.

www.martijndejonge.nl. Veel informatie over roofvogels, fotografie en zeezoogdieren. Tevens reportages over onderwerpen als de Oostvaardersplassen, natuuronderzoek en ecologie.

Twee zeearenden

Tijdens de voorbereidingen voor dit nummer werd bekend dat er in de Lepelaarplassen Zeearenden werden gezien die met takken sleepten. Dit zou een indicatie kunnen zijn dat ze bezig waren een nest te bouwen. Een tweetal adulte Zeearenden wordt al meer dan een jaar geregeld in de Lepelaarplassen en natte graslanden gezien. Een mogelijk broedgeval komt dus zeker niet als volkomen verrassing. Van een van de vogels kon de ring afgelezen worden. Het gaat om Lamberta, AY47, geboren in het Roggebotzand in mei 2013. De vogel werd slechts twee keer gemeld: in april 2014 in de IJsselmonding en juni 2017 boven de Vaart, Almere. Het vermoeden bestaat dat AY47 zich al een paar jaar in of nabij de Lepelaarplassen ophoudt. Dankzij de ringen komt er aardig wat informatie los. Zo werd de moeder van AY47 (AF19) in

2007 in de OVP geboren. Wie de partner van AY47 is moet nog bekend worden. (Redactie De Grauwe Gans, waarin dit artikel eerder werd gepubliceerd).

Beide foto's op deze bladzijde zijn gemaakt in de IJsselmond. •

Vanmiddag vader van z'n tak gepest

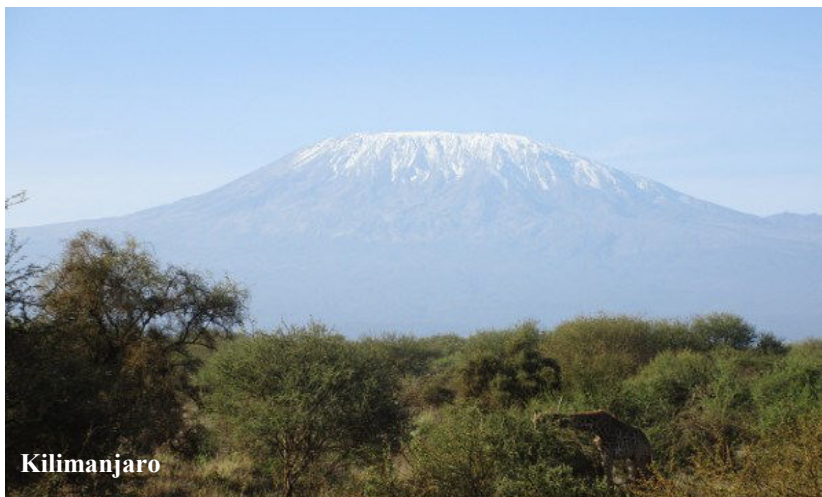
Foto's: Maurice en Anton Wielink

Amboseli en Tsavo

Van Lake Naivasha naar Amboseli Nationaal Park is een flinke afstand. Onze gids heeft een lunch gepland in Nairobi en verwacht dat we aan het eind van de middag op onze bestemming aan zullen komen. Dat heeft hij goed ingeschat. Als we aankomen bij de Amboseli Sopa Lodge is het laat in de middag. We brengen de koffers naar onze slaapvertrekken en hebben nog even gelegenheid om de omgeving te verkennen. De eerste zoogdieren die we tegen komen zijn de meerkatten, kleine apen die je constant in de gaten moet houden. Leuker zijn de zebamangoesten die hun onderkomen in de tuin van de lodge hebben gevonden en in de schemering ontdekken we nog een paartje Kirks dikdik, kleine antilopen die altijd met z'n tweeën gezien worden. Maar de echte safari hebben we de volgende dag. Dan gaan we het park verkennen.

Amboseli kennen de meesten van ons wel van de foto's in reisgidsen. De Kilimanjaro op de achtergrond en een kudde olifanten ervoor. Hoewel de Kilimanjaro in Tanzania ligt is het toch beeldbepalend voor het Nationaal Park Amboseli. Het park is niet groot, 392 km², maar er is veel te beleven. Globaal bestaat het uit twee delen, uitgestrekte savanneachtige vlaktes en een groot moerasgebied, dat ontstaan is door het water dat van de Kilimanjaro naar dit gebied stroomt. Deze omstandigheden zorgen voor een grote verscheidenheid aan zoogdieren en vogels. Het is een van de beste locaties om de savanneolifant gade te slaan, maar ook leeuwen, hyena's, giraffen, impala's, knobbelzwijnen, buffels en zebra's laten zich meestal gemakkelijk op korte afstand bewonderen. Er leven ongeveer 400 vogelsoorten waaronder bijna 50 roofvogelsoorten. Kortom genoeg om ons op te verheugen.

Kilimanjaro

De Sopa Lodge ligt een flink eind buiten het park, een uurtje rijden over een zandweg die soms goed maar meestal bijna niet begaanbaar

is. En altijd ontzettend stoffig. Maar we vermaken ons wel. We rijden dorpen voorbij waar de tijd heel lang stilgestaan schijnt te hebben. In een ervan bemerken we enige opschudding. Een olifant banjert door het dorp en iedereen is bezig om dat dier weer op het rechte pad te brengen. En onderweg, dus nog buiten het park laten zebra's, impala's, masagiraffen en een paar gerenoeks zich zien. Op een hoogspanningspaal een vechtarend, één van de grootste arenden van het gebied. >

Vandaag doen we een dagsafari. De ochtend besteden we aan het droge deel, de savanne. En na de lunch in de buitenlucht, gaan we het moerasgedeelte bezoeken. De eerste uren in het park zien we inderdaad alle soorten die je hier mag verwachten. Grote groepen savanneolifanten, impala's en gazelles, wildebeesten en knobbelzwijnen. Wat ook opvalt zijn de vele windhozen. Die hebben het park zijn naam gegeven. De Masai noemen die wervelwindjes 'mboseli', letterlijk 'zoute stof'. En in deze tijd van het jaar zie je constant.

Behalve de zoogdieren vragen ook de vogels aandacht. Dichtbij foerageren vier koritrappen. De koritrap is Afrika's zwaarste vliegende vogel. Ze kunnen 18 kg wegen. Net als de secretarisvogel, die iets verderop aan het jagen is, eten ze vooral slangen en hagedissen. Maar het zijn niet de grootste vogels die wij zien. Nee, dat zijn de struisvogels. Daar kun je niet omheen. Volwassen zijn ze 2.50 hoog en steken daarmee een flink eind uit boven de zebra's die hen gezelschap houden. Het is allemaal indrukwekkend.

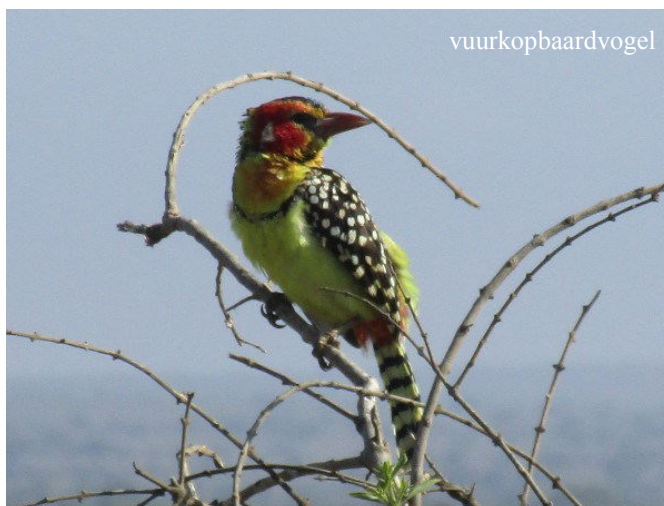
Niet zo indrukwekkend maar wel erg interessant zijn ook de kleinere vogels. Meerder soorten leeuweriken laten zich zien en horen. In heel veel bomen nestelen weervogels. Vliegenvangers en zwaluwen laten zien dat ook de insectenwereld ruim vertegenwoordigd is. Heel bijzonder is het paartje vuurkopbaardvogels op korte afstand en groepen zandhoenders. Dan is de ochtendsafari voorbij. De lunch gebruiken wij net buiten het park. En die ziet er zeer goed uit. Dat vinden niet alleen wij. Als je een keer geluncht hebt in de open buitenlucht in Afrika dan zeur je thuis nooit meer over een vlieg of wesp bij je in de tuin. Verschrikkelijk, zo veel. Het heeft geen zin ze weg te jagen. Het beste is je bord zo snel mogelijk leeg te krijgen. En toch ook goed te blijven opletten. Want dichtbij vermaakt een grondeekhoorn ons met een leuk toneelstukje.

De lunch is een belevenis. Een bezoek aan het moerasgebied in het park nog meer. Als vogelliefhebber is het alleen maar genieten, zoveel soorten en zulke grote aantallen. Ook een flink aantal soorten die we hier in Nederland tegen komen, zwarte stern, ooievaar, kleine en grote zilverreiger, koe- en ralreiger. Maar vooral

de aantallen boerenzwaluwen vallen op. Duizenden vetten zich hier op voordat ze de reis naar Europa ondernemen. En we zien een aantal imposante soorten: de Afrikaanse zeearend, de grijze kroonkraan, zadeldekooievaar en de goliathreiger. Die laatste is werkelijk een geweldig beest. Hij lijkt op een purperreiger, maar dan wel een reuzenpurperreiger, 1,50 mtr hoog. Het aantal soorten hier is echt indrukwekkend. Ik vul mijn lijstje aan met meerdere soorten ibissen, plevieren, ijsvogels, eenden, reigers en ooievaars. >

Koritrap

vuurkopbaardvogel

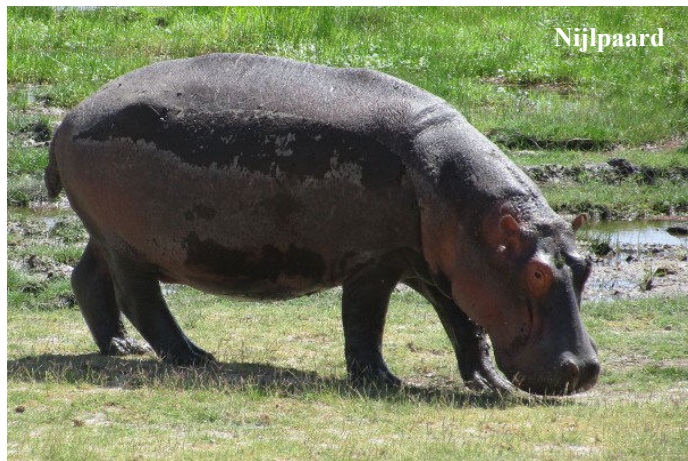

Grijze kroonkraan

Goliathreiger

Midden in dit gebied is een uitkijkpunt, Observation Hill. Het is even klimmen maar boven heb je een adembenemend uitzicht over het park. Bij de heuvel veel zebra's en in het moeras aan de voet een groot aantal nijlpaarden. Als we hier uitgekeken zijn is het tijd terug te rijden naar de thuisbasis. Onderweg toch nog een aantal leuke soorten. De bohorrietbok o.a en een groep ellipswaterbokken en natuurlijk weer veel vogels. Verschillende leeuweriken, een malachietijsvogel, zandhoenders en gieren.

Nijlpaard

Malachietijsvogel

Bohorrietbok

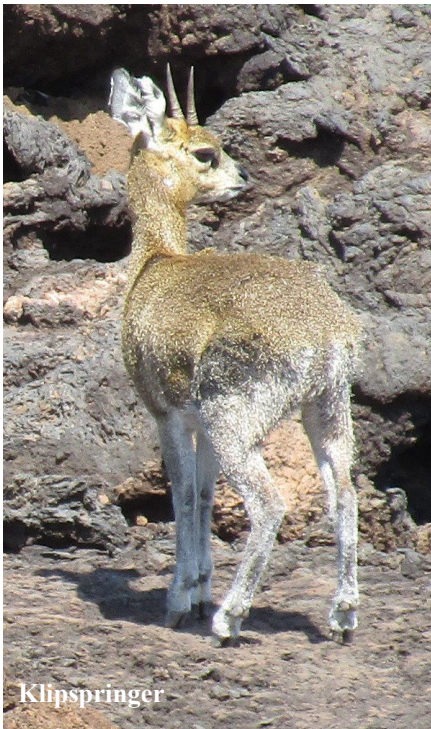
Terug in de Sopa Lodge is het al redelijk donker. We gaan eten en bekijken de foto's. En gaan vroeg naar bed. De volgende ochtend gaan we richting Tsavo. De laatste locatie op het programma.

Van Amboselli naar Tsavo is niet ver. De route leidt ons echter voor het grootste deel over onverharde, dus slecht begaanbare wegen door mooie natuur en langs veel dorpen. We vertrekken direct na het ontbijt en bereiken halverwege de morgen de ingang van het Tsavo West National Park. De lunch is voor in de middag in de Kilaguni Lodge. De route er naar toe is in de vorm van een safaritocht.

Onderweg, markt, gezellige drukte

Tsavo is het grootste natuurpark van Kenia, ongeveer 21.000 km², dat is de helft van de oppervlakte van ons land. Wij blijven in het westelijk deel en daar is al heel veel te zien. Deze morgen willen we vooral twee markante locaties bezoeken, de Shetani lava flow en Mzima Springs. >

Klipspringer

Shetani lava flow is zeer bijzonder en spectaculair. Shetani betekent duivel in het Swahili en dat is niet ten onrechte. Een grote zwarte vlakte van gestold lava, die waarschijnlijk een paar honderd jaar geleden ontstond na een uitbraak van één van de vulkanen van de Chyulu Hills. Op het oog erg onherbergzaam en je verwacht hier weinig leven. Maar dit gebied is niet onbewoond. De klipspringers voelen zich hier thuis. Het zijn kleine antilopen, die hier toch nog genoeg te eten vinden en weinig te duchten hebben van predatoren. Het is hier echter snikheet en daarom blijven we niet te lang.

Het is een korte rit naar Mzima Springs, de ander bijzondere locatie in Tsavo. 'Mzima' betekent 'levend' in het Swahili en dat is hier zeker op zijn plaats. Een zeer groene oase in een landschap dat vooral door gestolde lava is gevormd. Hier komt iedere dag 200 miljoen liter kristalhelder water naar boven vanaf de ondergrondse voorraden onder de 50 km verder gelegen Chyulu Hills. Enkele kilometers verder verdwijnt de rivier weer onder de grond.

Mzima springs

Het is de watervoorziening voor Mombassa en een groot deel van het zuidoosten van Kenia. Bij de parkeerplaats worden we opgewacht door enkele zwaarbewapende maar zeer vriendelijke soldaten. Onder leiding van één van hen maken we een wandeling naar de bronnen. Onze gids weet verbazend veel over het gebied en haar bewoners te vertellen. Veel vogels hier en vlinders. Bosbokken leven hier en grote aantallen groene en diadeemmeerkatten. En in het water zelf nijlpaarden en krokodillen. Vooral de laatste kunnen we op een veilige manier dicht naderen. In de bron zelf is een kijkhut gebouwd die het mogelijk maakt een blik onder water werpen. Grote scholen barbelen vlak voor onze neus. Mzima Springs is een zeer bijzondere, maar vooral zeer mooie bestemming. Onder de vogels die we konden noteren o.a de slangenhalsvogel, groene reiger en ijsvogels.

Groene reiger

Van Mzima Springs naar de Kilaguni lodge is een half uur met de auto. De lunch staat klaar als we arriveren en die laten we ons goed smaken. De tweede helft van de middag maken we de laatste game drive van ons verblijf in Kenia. Tot die tijd hebben we gelegenheid om ons op te frissen, op het terras met uitzicht op zebra's, olifanten, giraffen, enz. te genieten van een biertje en de tuin van de lodge te bijken. Dat levert nog een paar mooie soorten op: Grijze tok, Von der Deckens tok, roodbuikpapegaai (een paartje nestelt vlakbij), toerako's, ibissen en natuurlijk maraboes. >

Maraboe's

Tijdens onze laatste game drive noteren we o.a. nog een groepje nimmerzats, geelkeelfrankolijs, vorkstaartscharrelaar, bleke zanghavik en driebandplevier. Behalve de reeds waargenomen zoogdieren krijgen we enkele kleine koedoes te zien, een antilopesoort die hier niet zeldzaam is maar zich niet vaak laat zien omdat ze altijd in de gebieden met veel struiken en bossen verblijven en met zijn strepenpatroon valt hij dan bijna niet op.

Het is donker als we bij de lodge terug zijn. Na het diner genieten we nog even van het uitzicht maar gaan dan naar bed. De volgende dag is een lange dag. Ons vliegtuig terug

vertrekt dan in de avond maar de route is lang en gaat over een drukke weg, de snelweg van Mombassa naar Nairobi. Maar het woordje 'snel' is hier zeker niet op zijn plaats. Veel oponthoud in de diverse dorpen en door de vele vrachtauto's. Maar alles gaat voorspoedig, zelfs op het vliegveld en als we eindelijk in het vliegtuig zitten kunnen we omkijken naar een zeer geslaagde, maar wel vermoeiende trip naar Kenya. •

Bleke zanghavik

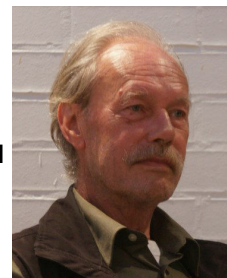

Tekst: Anton Wielink

Ode aan de uil

door Kees de Kieveld

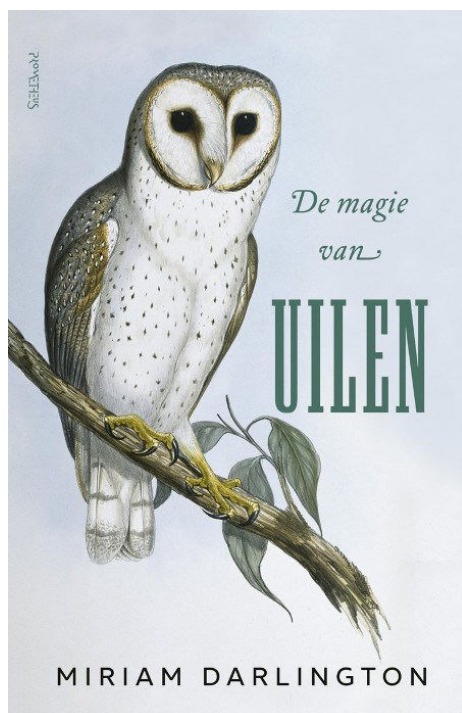

De magie van uilen – Miriam Darlington – vertaling Rob van Moppes
Prometheus – 336 blz. - ISBN: 9789044637519 - € 22,50

De uil heeft zowel in fact als fictie een grote rol gespeeld in de literatuur van vroeger tot nu. Vooral vroeger zien we ze terug in veel vormen van bijgeloof en ook nog eens zeer tegenstrijdig: de uil staat zowel symbool voor wijsheid (de Griekse godin Athena wordt vaak afgebeeld met een uil en zij is de godin van de wijsheid) als domheid (een uilskuiken zijn). Ook sprookjes zijn een geliefde plaats voor de uil om zich op te houden om, zittend op een boomtak, vol wijsheid de gebeurtenissen gade te slaan. En dan spreken we nog niet eens over de populariteit van de sneeuwuil uit de boeken en films van Harry Potter. Uilen zijn waarschijnlijk zo fascinerend omdat ze vooral 's nachts actief zijn en door hun geluidloze vleugslag plotseling komen opduiken.

Stel dat je een uil op zijn nachtelijke vlucht zou kunnen begeleiden, wat zou je dan overkomen? *De magie van uilen* van Miriam Darlington bespreekt deze zaken. Ze is naar alle plekken in het Verenigd Koninkrijk en verder Europa in getrokken waar uilen gespot kunnen worden en heeft ze daar uitgebreid geobserveerd. Ze wil alles weten over hun plaats in het ecosysteem, waar ze zijn er waar niet en waarom. Wat is de reden dat we ze hebben opgenomen in onze folklore of ze als huisdieren in uilenshows tentoonstellen, terwijl we ons zorgen moeten maken over hun voortbestaan in het wild. Haar veldwerk verloopt niet altijd even ordelijk, maar ze weet, zowel dicht bij huis als aan de periferie van de Noordpool de oeroude verhalen en de werkelijkheid zodanig van elkaar te onderscheiden, dat we een magnifiek beeld krijgen van deze prachtige gevederde roofdieren.

Er zijn dertien soorten inheemse uilen (acht staan er in dit boek) in Europa en Darlington gaat ze allemaal in het wild bekijken, met wisselend resultaat. De bosuil is vrij gemakkelijk af te vinken; zo ook de kerkuil en de steenuil. Maar anderen blijken ongrijpbaarder. De oehoe vereist een reis naar Finland en de ransuil naar Servië. In deze fragmenten lijkt het ook een beetje op een reisverslag. Naast genoemde soorten beschrijft ze ook de dwerguil, de velduil en de sneeuwuil. De laatste heeft ze net gemist na waarnemingen op Orkney en in Cornwall.

De magie van uilen bevat alarmerende feiten en cijfers - grotendeels te danken aan veranderingen in habitats, er zijn nu minder dan 5.000 paar kerkuilen in het VK. Ook allerlei anekdotes over uilen passeren de revue. Florence Nightingale bijvoorbeeld, hield een steenuiltje, Athena, dat ze eerst gered had, als een huisdier, totdat ze naar de Krim werd opgeroepen, waarna de verlaten vogel thuis op de zolder achtergelaten werd om te verhongeren. ("Arm kleine beestje, treurde Florence, het was vreemd hoeveel als ik van jou hield."). In Frankrijk krijgt ze ruzie als ze bemerkt dat veel van onze beschermde gevederde vrienden daar een culinaire lekkernij zijn. Wat ze over haar 'ontmoetingen' met uilen ook vertelt, het is bijzonder interessant voor zowel leken als ornithologen. Bijzonder is haar besef, dat ook haar observeren verstorend voor de vogels kan werken. Het toont haar respect voor de dieren en de natuur. Ze heeft in haar contacten met vogelaars en haar eigen observaties zoveel andersoortige kennis opgedaan dat dit boek het waard is naast de vele andere boeken over deze vogelsoort te zijn verschenen.

Er is ook iets in het boek te ontdekken dat mij minder beviel: ze vertelt alles, of het relevant is of niet: haar laatste droom, haar gevoelens over Brexit, haar gesprek met de man die naast haar zat in het vliegtuig naar Belgrado. Moeten we weten dat ze aan Anita vraagt wat ze gaat eten vanavond? Van een heel andere orde is het verhaal over haar zoon Benji. Hij lijdt aan asperger en heeft toevallen. Toen ze met haar uilenproject begon, openbaarde zich zijn ziekte en ze overwoog te stoppen. Maar Benji ging ook van de uilen houden, zodat ze met de steun van haar man en dochter toch kon

doorzetten, wat therapeutisch op het hele gezin heeft gewerkt. Dat maakt dat het past in dit boek en het niet één van die niet te pruimen leedverhalen is die je tegenwoordig nogal eens tegenkomt.

De schrijfstijl van Darlington is plezierig en beeldend, zodat duidelijk wordt hoezeer zij zich met haar studieobjecten vereenzelvigt. Een enkele keer leidt dit tot overdrijving: "Slechts één blik op deze uil (oehoe) stort elke gedachte aan lieflijkheid in de vlammen van Hades."

Wat dit boek voor haar zelf betekent, heeft ze zeer treffend in een interview verwoord: "...wat me interesseert, is dat het schrijven over de natuur uiting geven is aan een diepe bezorgdheid over wat er in onze omgeving wordt bedreigd. [...] We leven in een ecosysteem dat beschadigd is; plastic in de oceaan, het uitsterven van vogelsoorten, invasieve soorten, antibioticaresistentie ... we leven in onzekere tijden en mensen hebben honger naar het wonder, het inzicht..."

Miriam Darlington studeerde af op moderne talen aan de Sussex University. In 2007 begon ze met schrijven. Sinds 2013 is ze docent Engels en Creatief Schrijven aan de universiteit van Plymouth. Ze woont in Devon met twee kinderen, een hond, twee katten, vier kippen en een man. Windfall (2008) is haar bekronde poëziedebuut. Sindsdien profileert ze zich vooral als schrijfster over de natuur. Eerst met het goed ontvangen "Otter Country: In Search of the Wild Otter" (2013), waarop ze is gepromoveerd. Na dit succes volgde dit jaar "Owl Sense" dat bij ons vertaald is als "De magie van uilen"

De uil in spreekwoorden en uitdrullingen

Elk meent zijn uil een valk te zijn. / Elke ouder denkt dat zijn kind het beste is.

Wat baten kaars en bril, als de uil niet zien en wil. / Koppige mensen, die volledig overtuigd zijn van hun gelijk, kan je zelfs met redelijke argumenten niet ompraten.

Uilen naar Athene dragen. / Nutteloos werk verrichten.

Een uil vangen. / Een grote tegenvaller te verduren krijgen.

Een uiltje knappen. / Een dutje doen.

Kijken als een uil in doodsnood. / Heel benauwd, mistroostig zijn.

"Uilenvrienden"

Vriend kerkuil vloog boven Kampen rond
en merkte dat hij dat prettig vond:
kerken in zo'n verscheidenheid.
Je raakte haast de weg nog kwijt.

Vriend velduil vloog over het Reevediep
en kuchte toen iedereen nog sliep:
"het valt hier nu nog wel wat mee,
maar mensenkinderen die CO2....."

Vriend steenuil vloog de knotwilg uit,
heel sneaky zonder fladdergeluid.
Hij keek niet uit en raakte nèt
de tiende verdieping van de Mateboer-flat.

Vriend ransuil vloog eerst heel erg kwiek
maar kreeg een klap van een molenwiek
nu woont hij verward in een opvanghuis
en wordt gevoerd met diepvriesmuis.●

Door Hans Houkema

DE TAPUIT

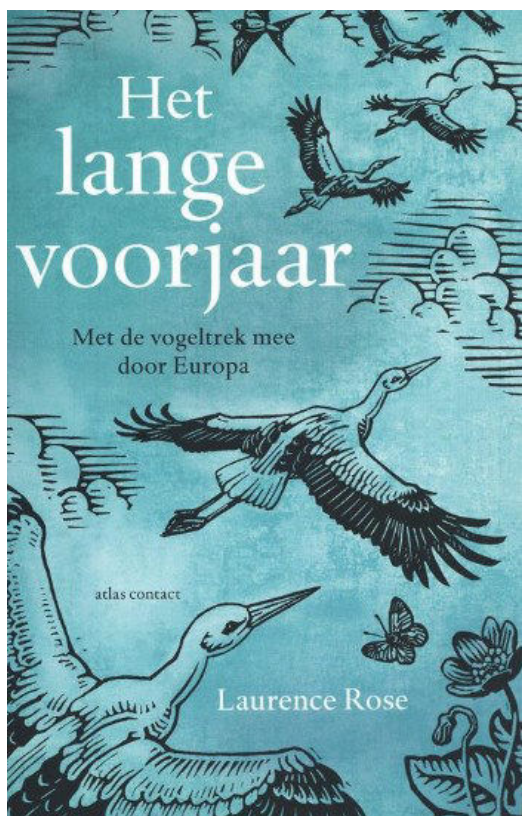
In de inmiddels welbekende vogelserie van Uitgeverij AtlasContact verscheen nu een boek over de tapuit. Geschreven door Herman van Oosten, die bioloog is en het Nederlandse duin- en heidelandschap onderzoekt. Daar bestudeert hij de insectenetende vogels (o.a. de tapuit, de graspieper en de roodborsttapuit).

Het gaat de laatste jaren niet zo best met de tapuit, vooral omdat de konijnenholen verdwijnen als gevolg van virusziekten onder de konijnen, maar ook door verruiging van de duinen, waardoor grazige veldjes met lage begroeiing zijn verdwenen. Daarom plaatste Van Oosten dit jaar nestkasten, die hij ingroef in de duinen bij Castricum, waar direct al in twee kasten werd gebroed. Een groot probleem is ook de predatie door vossen, die de nesten van tapuiten uitgraven. Dat probeert hij te voorkomen door kippengaas te plaatsen om de ingang van een nest. Het is altijd een leuke waarneming om tapuiten boven op een zanderig duin te zien foerageren, waar ze heen-en-weer rennen om hun voedsel te pakken.

Van Oosten schrijft dat hij de laatste jaren van alles te weten is gekomen over vroege en late nesten; dat de jongen beter vroeg dan laat kunnen uitvliegen, dat vroege jongen het broedgebied eerder verlaten dan late, dat vroege jongen op trek (waarbij ze grote afstanden overbruggen, ze overwinteren in Afrika) en in de winter een hogere overleving hebben, en dat er laat in het seizoen soms meer mannetjes worden geboren. Er blijven echter nog veel vragen over voor de onderzoekers.

Maar hoewel het, ook in grote delen van Europa, niet best gaat met de tapuit, is 2019 een goed tapuitenjaar (Sovon). Op diverse plaatsen steeg het aantal broedparen en (heel belangrijk) de jongenproductie. AtlasContact gaf ook nu weer een goed verzorgde uitgave uit met in het midden van het boek enkele foto-illustraties. Dit deel kost € 21,99.

Herman van Oosten
atlas contact **De tapuit**

HET LANGE VOORJAAR

In zijn boek 'Het lange voorjaar' met de ondertitel 'Met de vogeltrek mee door Europa' neemt Laurence Rose ons mee op zijn trektocht door Europa. Hij begint in Noord-Afrika en trekt met de vogels mee door Spanje, Frankrijk, Groot-Brittannië, Zweden, Finland en eindigt in Noorwegen.

Rose studeerde biologie en deed onderzoek op de Comoren en in Mongolië en nu werkt hij voor de Engelse vogelbescherming (de RSPB).

Hoewel ik erg benieuwd was naar zijn belevenissen met de vogels op trek naar hun broedgebieden, kwam ik daar toch wel een beetje bedrogen mee uit. Het boek is meer een verzameling verhalen over landschappen, steden en huizen, waarbij de betekenis van plaatsen soms uitgebreid wordt besproken, en muzikale uitweidingen, dan dat de trekvogels worden beschreven. Je komt nog wel te weten dat roofvogels bijvoorbeeld in Schotland nog fel worden bestreden. Hij houdt er ook van om Spaanse, Franse en moeilijke woorden te gebruiken zonder ze te verklaren, hetgeen niet prettig leest.

Met andere woorden: het is meer een reisverhaal (en als je daar van houdt kan het best wel boeien) dan een vogeltrekverhaal geworden. Enkele simpele zwart-wit tekeningen zijn geplaatst aan het begin van de hoofdstukken. Het boek, uitgegeven door AtlasContact, kost € 24,99 en het E-book € 14,99 >

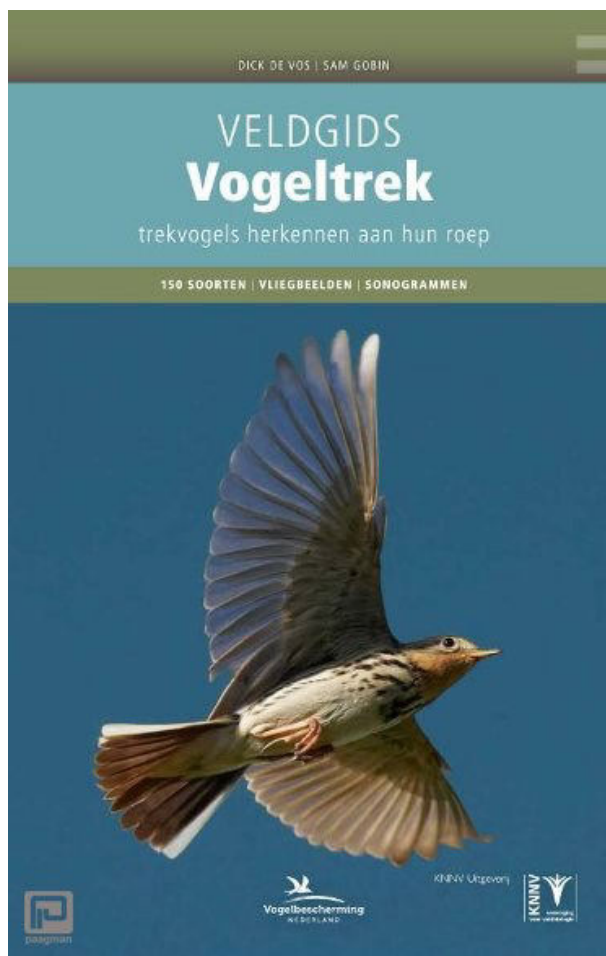
OPEENS GANZENVADER

Michael Quetting schreef dit boek met de ondertitel 'Een jaar, zeven jonge ganzen, en de tijd van mijn leven'.

Het zal je maar gebeuren dat je zomaar zeven jonge ganzen om je heen hebt, die jou als hun moeder/vader zien, en de hele dag om je heen lopen. Michael werkt bij het Max Planck Instituut voor Ornithologie als hoofd van het laboratorium en piloot. Het begon allemaal met negen eieren, die uitgebroed worden in een broedmachine die in de kelder van het Instituut staat. Uiteindelijk komen er zeven van uit, en hij besluit om de jonge ganzen zo te trainen, dat ze hem uiteindelijk kunnen volgen in een ultralicht vliegtuigje. In dit boek laat hij ons meeleven met hetgeen hij gedurende een jaar lang beleeft met deze ganzenfamilie, terwijl ze kennismaken met land, water (hij zwemt net als dr. Lorentz met ze) en de lucht. Uiteindelijk moet hij de ganzen de vrijheid geven. Dan merkt hij dat zijn leven nooit meer hetzelfde zal zijn. Het is een boeiend verhaal geworden, dat door uitgeverij Bruna in de serie Levboeken in een gebonden boek is vormgegeven, waarin ook een katern met duidelijke foto's is opgenomen. Het kost € 19,99; ook verkrijgbaar als E-book en dan kost het: € 13,99.

VELDGIDS VOGELTREK

Met deze veldgids kun je de 'Trekvogels herkennen aan hun roep', zo luidt de ondertitel van dit boek. Het is geschreven door Dick de Vos en Sam Gobin, die ook de selectie van de geluiden (opnamen: Henk Meeuwse en Michel Uiterwijk), de sonogrammen en de verspreidingskaarten voor hun rekening namen. Ze kregen adviezen van diverse bekende vogelkundigen. Fraaie vliegbeelden begeleiden de teksten. In deze gids worden de vogelsoorten die 'zwijgend' overtrekken, uiteraard niet beschreven.

Trekvogels herkennen aan hun trekroep is nog een kunst apart. Deze gids wil je daarbij helpen. De beschrijvingen van de geluiden zijn heel leerzaam, maar het leren ervan gaat veel sneller als je ze ook kunt horen. Dat kan met de app Birdsounds Europe van birdingapps.com. Deze app is speciaal voor de KNNV voorzien van de mogelijkheid om automatisch de geluiden te selecteren die in deze veldgids aan de orde komen en is te koop in de stores van Apple en Android. Een handige vogeltrekkalender is aan het slot van het boek opgenomen.

Prof. Theunis Piersma schrijft: 'Trekvogels vinden met ogenschijnlijk gemak hun overwinteringsgebieden aan de andere kant van de wereld en weer terug. Onderweg praten ze met elkaar, geluiden die mensen ook kunnen horen. Dit boek opent ogen en vooral de oren!

De prijs van deze gids van de KNNV bedraagt € 32,95 en de app kost € 5,49. •

Adres: De Hooizolder, Groenestraat 94, 8261 VJ Kampen. Bankrekening: NL98INGB0001775490

Verenigingsblad: De RATELAAR en Nieuwsbrief

WEBSITE: <http://natuurverenigingijsseldelta.nl>

Aangesloten bij: Natuur en Milieu Federatie Overijssel (NMO) / Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) district Overijssel / Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland (SOVON)

Bestuur:

Voorzitter: Herman Koek, Binnenhof 2, 8307 DG, Ens. Tel. 0527-239554, e-mail: hermankoek@kpnmail.nl

Secretaris: Barend Kamphuis, Zilver schoon 2, 8265 HA Kampen. Tel. 038 3326248, e-mail: barendkamhuis@cs.com

Penningmeester: Hans Rensen, Oosterholtseweg 52, 8271 PV, IJsselmuiden. Tel. 038-3331470, e-mail: hansrensen3@gmail.com

Leden:

Jessica Borst, Broekgeuterweg 1, 8263 AV Kampen, tel. 038-3375779, e-mail: jessica.e.borst@zonnet.nl

Onno Drent, 2e Ebbingestraat 5, 8261 VV Kampen, tel. 06-20417902, e-mail: onnodrent@gmail.com

Marc v/d Kolk, Kalverhekenweg 36, 8261 VB Kampen, tel 0651713293, e-mail: vogelaarmarc@gmail.com

Oscar de Pauw, Dukaat 9, 8253 BL Dronten. Tel. 06-13750331, email: Oskar.depauw@kpnmail.com

Contactadressen:

Beheerder de Hooizolder: Hans Rensen (adres: zie bestuur)

Plantenwerkgroep: Niels Jeurink, Citer 31, 8265 RA Kampen, tel. 038-3328741; e-mail: njeurink@home.nl

Vogelwerkgroep: Henk de Vos (adres hieronder)

Onder de Vogelwerkgroep resorteert:

Weidevogelbeschermingswerkgroep:

Ailko Faber, Loodiep 43, 8032 TG Zwolle, tel. 06-36018075; e-mail: afaber@landstede.nl

Activiteiten:

Zeearenden: Henk de Vos, Chris Vermeulenhof 8, 8264 CI, Kampen. Tel. 038-3324758, e-mail: milvus.mig@wolmail.nl

IJsseloog: Anton Wielink, Sterrekroos 51, 8265 LP Kampen. Tel. 038-3321562; e-mail: baijenton@home.nl

Watervogeltellingen in Nederland, onderdeel monitoringgebieden: Yvonne Rabe, De Zande 37, 8278 AH, Kamperveen. Tel. 038-3320952, e-mail: yhi@live.nl

Natuurbeschermingswerkgroep: Dolf Stomphorst, Buitennieuwstraat 62, 8261 AB Kampen.

Tel. 06-53711671, e-mail: ajstomphorst@planet.nl

Communicatie:

Nieuwsbrief: Heleen Strikkers, Burg. Van Engelenweg 6, 8271 AS IJsselmuiden. Tel. 038-3333663, e-mail: heleen_strikkers@hotmail.com en

Oskar de Pauw, Dukaat 9, 8253 BL Dronten. Tel. 06-13750331, email: Oskar.depauw@kpnmail.com

Ratelaar: Kees de Kievit, Hondsdraf 3, 8265 DX Kampen. Tel. 038-3323850; e-mail: kees.lapwing@hetnet.nl

Beheerder Website: Heleen Strikkers en Oskar de Pauw (adressen: zie Nieuwsbrief)

Ledenadministratie: Marjo van der Sluijs

Contactadres: Binnenhof 2, 8307 DG, Ens. Tel. 0527-239554, e-mail: marjovandersluijs@gmail.com

Veldwaarnemingen: zie de waarnemingenpagina op onze website: www.natuurverenigingijsseldelta.nl

Contributie: minimaal € 21 per jaar (elk volgende lid op hetzelfde adres, 1 Ratelaar per adres, € 7,50). Bij aanmelding in het 1ste en 2de kwartaal is men de volledige contributie verschuldigd, in het 3de en 4de kwartaal gratis.

Opzeggingen dienen voor 1 januari te geschieden, anders wordt stilzwijgend verlengd. De contributie dient overgemaakt te worden op bankrekening: NL98INGB0001775490 (IBAN), t.n.v. Natuurvereniging IJsseldelta te Kampen. •

Meer dan een moment.

Fotografie is de kunst van waarnemen, het vergt geduld en discipline en eens in de zoveel tijd komt er een magisch moment voorbij. Albert zoekt naar dit soort momenten binnen de natuur. Moeder aarde is het onderwerp en Albert wil haar vastleggen wanneer zij op haar mooist is. In zijn foto's zie je de intieme relatie die Albert deelt met de natuur. De natuur toont haarzelf in alle openheid aan Albert en Albert op zijn beurt, toont haar aan de rest van de wereld.

In zijn onverzadigbare honger om grootse beelden te creëren is er één foto die al zijn verwachtingen heeft overtroffen. Volcán de Fuego was in dit beeld zijn onderwerp naar keuze - een vulkaan in Guatemala. Albert raakte geïntrigeerd door de vulkaan nadat zijn broertje hem een foto had gestuurd van Fuego. Vanaf dit moment leefde Albert naar zijn ideale foto toe. Een beeld van Volcán de Fuego in al zijn glorie. Wat volgde was een periode gevuld met planning, voorbereiding en anticipatie. Op een nacht in maart was het moment daar, Albert nam zijn ideale foto. Het eindresultaat is een compositie met uiteenlopende elementen. Volcán de Fuego in al zijn onrust vergezeld door de melkweg. Daar waar de vulkaan vurige passie belichaamt, straalt de melkweg vrede en kalmte uit. Na de foto nam Albert een stap terug, het was goed zo, zijn honger was even gestild. Toen de zon op was gekomen nam Albert afscheid en begon hij aan zijn afdaling. Nog één laatste keer toonde Fuego zijn intensiteit en temperament in een aantal uitbarstingen die volgden.

Volcán de Fuego, ongeëvenaard in zijn schoonheid en macht, maakte een jaar later vele slachtoffers. Albert beseft de pracht van de natuur, maar blijft zich ook bewust van het gevaar dat in haar schuilt.

Zij blijft een ontembare gigant.

Ontdek meer:
CameraNU.nl/verhalen

33 | Landschapsfotograaf

Sony Alpha A7R III